

שלישים ושש

כבואה (צל) **לכבואה** של **כבואה** שלו, **נידע** דאטי **לביתיה** [ידע שיבוא לביתו]. ומעיריים: **ולאו מילתא היא** [ולא דבר הוא]. ואין לעשות כן, דילמא חלשא דעתיה (שמה תחלש דעתו) אם לא יראה את הסימן, ומתרע מזליה (יורוד מזלו). אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא (נכשרו שאתה אומר שסימן שעושים דבר של ממש הוא), יתא רגיל איניש [אתם

למיכל ריש שתא [לאכול בראש השנה] קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי [דלעת ורוביא, כרישים, תרדים ותמרים], שכולם יש בהם סימן טוב. אמר להו [להם] רב משרשיא לבניה

[לבניו]: **כי בעיתו למיזל למגמר קמיה רבכון** [כאשר אתם רוצים ללכת ללמוד לפני רבכם], **גרוסו מעיקרא מתניתין והדר עולו קמי רבכון** [תלמדו ותחזרו תחילה על המשניות ואחר כך היכנסו לפני רבכם]. **וכי יהביתו קמי רבכון, חזו לפומיה דרבכון** [וכאשר אתם יושבים לפני רבכם. דאו את פיו של רבכם] כשמלמד אתכם, **שנאמר: "והיו עיניך רואות את מוריך"** (ישעיהו ל, כ), **וכי גריתו שמעתא, גרוסו על מיא** [וכאשר אתם גורסים, חורים על שמונה, הלכה. גירסו אותה על המים]. **דכי היכי דמשכי מיא תמשוך שמעתכון** [שכמו שנמשכים המים תימשך שמועתכם]. ועוד אמר להם: **מוטב לחיות אקילי** [באשפות] של **מתא מחסיא, וולא אדני** [בארמונות] של **פומבדיתא. טב גילדנא סריא למיכל**

מכותחא דרמי כיפי [טוב לאכול דג קטן מסריח מלאכול כותח משובח והזק שמשרב סטעים], שהוא מזיק. ושבים לעיקר הדיון, בענין משיחת המלכים נאמר: **"ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני"** (שמואל א, ב, א), ומדויקים: **"רמה קרני"** ולא **"רמה פכי"**, וסימן הוא: דוד ושלמה שנמשחו בקרן (ראה שם טז, יג. מלכים א, א, לט) — נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו מן הפך (ראה שמואל א י, א. מלכים ב ט, ג–ג) — **לא נמשכה מלכותם.**

א שנינו במשנה בין חיובי הכריתות: **המפטם** (הרוקח) את הקטרת. ובענין זה תנו רבנן [שנו חכמים]: **המפטם את הקטרת ללמד בה כיצד לעשותה, או למסרה לציבור** — **פטור, אם עשאה להריח בה** — חיוב. והמריח בה, בקטורת של המקדש — **פטור, אלא שמעל, נהנה מן ההקדש, ואם היה זה בשוגג צריך להביא קרבן אשם.** ותהיים: ומי איכא [והאם יש] דין מעילה בריח? והאמר **בן לוי** משום בר קפרא: קול ומראה וריח של נכסי הקדש — אין בהן משום מעילה, אם נהנה מהם! ומשיבים: ריח רק אחר שתעלה תמרתו (עמוד העשן) של הקטורת, אין בו משום מעילה, שהרי אין לך דבר אחר שנעשה מצותו ומועלין בו. ושואלים: **אלמה [מדוע] לא? והרי תרומת הדיש, שמרימים מדישן המזבח ומניחים אצל המזבח, שנעשית מצותה** לאחר שכבר נשפרו הקרבנות, בהם דבר שניתן היה לאומרו מהם, ושלמדו ממנו, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין לשאר דיני התורה. ואומרים: הניחא לרבנן [זה נוח לשיטת חכמים], אלא לשיטת ר' אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. עגלה ערופה מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "וערפו שם את העגלה בנחל" (דברים כא, ד), מלמד שטעונין גניזה. ומסיפים: ולמאן דאמר [ואפילו לדעת מי שאומר] בדרך כלל: שני כתובין הבאים כאחד מלמדין, מכל מקום הכא [כאן] ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר] "ושמו" (ויקרא ו, יג), וההרגשה היא: הדין אין [זה כן]. צריך לגנוז אותו, מידי אחרינא [דבר אחר]

ב תנו רבנן [שנו חכמים]: פטורם [הקטרת כיצד? הצרי, והציפורן, והחלבנה, והלבונה — כל אחד מהם משקל שבעים של שבעים מנה וזכרכום — משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, ומשיבים: בה? ומשיבים: אין ללמוד משם, משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ובגדי כהונה, שני כתובים הבאים כאחד, שנאמר דוסא מאי איכא למימר [מה יש לומר]? דתניא [ששנויה ברייתא]. נאמר על בגדי הכהן הגדול שלוש ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכפורים אחר. ואם כן, מדוע לא נלמד מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר]: "העגלה ערופה" (דברים כא, ו), ללמד: העגלה הערופה אין [כן]. מידי אחרינא [דבר אחר] לא.

ב תנו רבנן [שנו חכמים]: פטורם [הקטרת כיצד? הצרי, והציפורן, והחלבנה, והלבונה — כל אחד מהם משקל שבעים של שבעים מנה (מאה דינר). מור, וקציעה, שיבולת נרד, וכרכום — משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, ומשיבים: בה? ומשיבים: אין ללמוד משם, משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ובגדי כהונה, שני כתובים הבאים כאחד, שנאמר דוסא מאי איכא למימר [מה יש לומר]? דתניא [ששנויה ברייתא]. נאמר על בגדי הכהן הגדול שלוש ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכפורים אחר. ואם כן, מדוע לא נלמד מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר]: "העגלה ערופה" (דברים כא, ו), ללמד: העגלה הערופה אין [כן]. מידי אחרינא [דבר אחר] לא.

עיונים

כבואה לכבואה דבבואה הגרסה במקבילה היא רק: 'כבואה לכבואה': והכוונה לפי הרמיה לשני צללים. אחד חזק, ואחד שאינו ניכר כל כך (וראה רמב"ן במדבר יט, ט). ובטעם הדבר כתב המהרש"א (הרויות יבא.) כי ענייני של הצל הוא ההגנה, כמו יד': צל"ך תחילה קבא. ה. וראה זוהר בראשית קיז, ב. ולא מולתא היא דילמא חלשא דעתיה ומתערע מזליה רבינו גרשון פירש כי שני דברים הם: האחד — שאין דבר ממש, אלא אם לא יראה את הסימן בכל זאת ישוּב לכיתו בשלום. ועוד, שמו כשלא יראה את הסימן ייצטער ויחלש דעתו בחינם — יורע מזלו. וכתבו ראשונים כי דברים אלו אמורים רק ביחס למי שיוצא לדרך, שיש לחשוש להדעת מזלו מפני שהשטן מקטור בשעת סכנה, אבל לא ביחס לסמינטי האחרים (ראה ביי אריח סימן תקפג).

למיכל ריש שתא קרא ורוביא ובמסכת הרויות (בא,ב) הגרסה: למיחו? (= לראות). ולגרסתנו, יש חשיבות בעשית המעשה, שיש בו משום חיזוק הדבר במציאות (ראה רמב"ן בראשית יב, ו). ולפי רשי' הסימן שיש בהם הוא במה שהם צומחים מחר, או משום שהם מתוקים. ובשם רב האי גאון הובא מנהג המצוי לומר ריש על כל פרי, מעין 'יהי רצון' שאנו נוהגים לאומרו עם אכילת פירות אלו, ולפיו משמע כי הסימן הוא גם בשמם (ראה ביי שם). וכתב המאירי (הרויות יב,א) כי דברים אלו אינם אלא סימן לעורר בו לבבו לתשובה ומעשים טובים, ומשום כך תיקנו לומר עליהם תפילות אלו.

והיו עיניך רואות את מוריך מעבר לצד המעשי, של ריכוח השמות הלב, של הקליטה המדויקת של הדברים חכירתם (וכן היתה דרכם של חכמים להתייער בידיהם כדי להסביר במדויק את דבריהם), הסבירו ראשונים כי 'בהיות האדם מתכוון אל רבו ונתון אליו לבו, התקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו והיה לו נפש יתירה' (שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תעב. וראה הדעות ה"ר דרוש שמני).

ולא אפרני דפומבדיתא רשי' פירש: משום שאנשי פומבדיתא היו לטטים ונגבים. ורבינו גרשום כתב שהיה מקום עמי הארץ. ומדובר רשי' במסכת הרויות משמע כי בפומבדיתא לא נידלו תלמידי חכמים מנו במתא מחסיא.

טב גילדנא סריא למויכל מכותחא דרמי כיפי וכך אמרו על הכותח הבהלי: מטמטם את הלב. ומסמא את העינים, ומכחיש את הגוף (פסחים מב,א). יש שפירשו 'רמי כיפי' כמובן בניינים גדולים, ארמונות. שמוטב לאכול דג שרמיו אינם יקרים, מכותח שאוכלים אותו ששירים ושירים (רשי' הרויות יב,א), ויש כגן, איפוא, הדרכה לארוח חיים צנוע. ויש שפירשו את הדברים כהמשך לאמור לעיל: מוטב לאכול דג מסריח במתא מחסיא (כך גרסת עין יעקב), מאשר כותח בארמונות פומבדיתא (רמ"ה ב'הכותב' להוריות).

דוד ושלמה... נמשכה מלכותם וכו' דוד ושלמה מלכו ארבע שנה כל אחד (מלכים א ב, יא. שם יא, מב). ואילו שאול מלך הרבה פחות (ראה שמואל יג, א ובמפרשים. וזחים קיח,ב). וכן יהוא מלך עשרים ושמונה שנה (מלכים ב י, לה). אמנם יש לפרש 'נמשכה מלכותם' כמובן של מלכות לעולם, כפי שהבטיח ה' לדוד (ראה שמואל ב ו, יג), לעומת מלכות שאול שניש אמשכה מעבר לשאול עצמו, ומלכות יהוא שנמשכה במשך חמישה דורות (ראה מלכים ב י, ל. שם טו, יב).

קול ומראה וריח קול — כגון נגינת כלי השיר שבמקדש, ומראה — כגון שנהגה מיופיו של המקדש.

ריח אחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה במסכת פסחים (כזא) הגרסה היא: קול ומראה אין בהם מעילה לפי שאין בהם ממש, ריח וכו'. ופירש רשי': ריח — יש ממש בסמננים, לפיכך חייב אם הקטיר מהם בבייתו הריח מהם. ומדובר הגמרא במסכת פסחים (כזא,ב) משמע כי לענין קול ומראה קיים על כל פנים איסור מדברי חכמים לעשות מעשה כדי ליהנות. אבל מן הירושלמי (סוכה פ"ה ה"ג) עולה כי אף איסור אין בכך. והרי תרומת הדיש... ומועלין בה' שהרי הציור להגותו במקום מסיים 'ישמו אצל המזבח' (ויקרא ו, ג) מורה

פרק ראשון

בריתות

ו ע"א

כבואה לכבואה — זל לזלו. ולאו מילתא היא — דלא ליעביד איניש הכי, דלמא הוי סימנא ציטא, ומלמד נפשיה ומימנע מזליה. קרא = דלעת. ורביא = תלתן, והני חיבא דגדלו מהר, ואיכא דמתקי. קלקי = אשפות. ולא על אפרני דפומבדיתא — שלסטין היו, כדלמרינן ז"העור והרועז" (תולין כזו,ט). פומבדיתאה חלויך אשני אושפיך. גילדנא סריא = דג קטן מוסרת. כדלמרינן צפרק קמא דמועד קטן (יא,ט): כוורא סמוך למיסרמיה מעלי. מכוחתא דרמי כיפי — אפילו כותח שהוא משונה וזקן, שמשכר את האנן כששופכין הימנו על גבי האנן אף על פי קן לא תאכלו הימנו, כדלמרינן צפרק "אלו עוזרין" (פסחים מב,א): שלשה דברים נאמרו בכותח: מנתמטם את הלב, כו'. כיפי = סלע, כדמתרגמינן: סלע — כיפא. ואם הריח בה — צקטרת של ציבור, פטור. קול — הנהגה מקול הכנורות ונגלים של כלי שרת. ומראה — הנהגה ממראה יפה של היכל. וריח — הפקטרה. ומשני: ריח דקאמר אין זו מעילה — לאחר שלמה תמרתו, שנעשה מלוחתו. וכו קאמר מעל — קודם לכן. תרומת הדיש מועלין בה — דכמיני: "ושמו" דמשמע — שם תפא גיזמיו. שם את העגלה — שם תפא קטרתה לעולם. הערופה — משמע: היא — אין, אחרינא — לא. הצרי — שרף כדמפרש לקמן: שרף [הטעף] מעלי הקטף. ושרף היינו מידי דמנטף מן הן קורין וקורין *גומא. צפורן — סלמא, דמתרגמינן: טופלא, שחלקה לפפורן. חלבנה = **גלגנתי. שבולת נרד — חד הוא, וזלגנו ***שפיג"א.

תוספות

קול — לאו היינו קול לויס, אלא מיני זמר דכלי שרת, וכן ריח דקטורת. והתם איסורא מיהא איכא, כדאייתא בפסחים (כזא,א). אבל להריח יין נסך ונבלה — הוי פלוגתא דאביי ורבא בפסחים.

כתיב תרי מיעוטי — תימה: בחד מיעוט נמי סגי, דליכא למילף מאידך, דאם כן מיעוטא למה לי?

"והניחם שם" — מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: לפשירן הן לכהן הדיוט, ומה תלמוד לומר "והניחם שם" — שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר! — משום דהוי תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כפֿאחד אין מלמדין. תרומת הדיש מאי היא? דתניא: "ושמו אצל המזבח" — מלמד שטעונין גניזה. עגלה ערופה מאי היא? דתניא: "וערפו שם את העגלה בנחל" — מלמד שטעונין גניזה. ולמאן דאמר: שני כתובין הבאין כפֿאחד אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי; בתרומת הדיש פתיב "ושמו" — הדין אין, מידי אחרינא לא, גבי עגלה ערופה פתיב: "הערופה" — ערופה אין, מידי אחרינא לא.

ב תנו רבנן: "פישום הקטרת, הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה — משקל שבעים של שבעים מנה, מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום — משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, ומשיבים: בה? ומשיבים: אין ללמוד משם, משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ובגדי כהונה, שני כתובים הבאים כאחד, שנאמר

דוסא מאי איכא למימר [מה יש לומר]? דתניא [ששנויה ברייתא]. נאמר על בגדי הכהן הגדול שלוש ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכפורים אחר. ואם כן, מדוע לא נלמד מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר]: "ושמו" (ויקרא ו, יג), וההרגשה היא: הדין אין [זה כן]. צריך לגנוז אותו, מידי אחרינא [דבר אחר] לא.

ב תנו רבנן [שנו חכמים]: פטורם [הקטרת כיצד? הצרי, והציפורן, והחלבנה, והלבונה — כל אחד מהם משקל שבעים של שבעים מנה (מאה דינר). מור, וקציעה, שיבולת נרד, וכרכום — משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, ומשיבים: בה? ומשיבים: אין ללמוד משם, משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ובגדי כהונה, שני כתובים הבאים כאחד, שנאמר דוסא מאי איכא למימר [מה יש לומר]? דתניא [ששנויה ברייתא]. נאמר על בגדי הכהן הגדול שלוש ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכפורים אחר. ואם כן, מדוע לא נלמד מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר]: "העגלה ערופה" (דברים כא, ו), ללמד: העגלה הערופה אין [כן]. מידי אחרינא [דבר אחר] לא.

ב תנו רבנן [שנו חכמים]: פטורם [הקטרת כיצד? הצרי, והציפורן, והחלבנה, והלבונה — כל אחד מהם משקל שבעים של שבעים מנה (מאה דינר). מור, וקציעה, שיבולת נרד, וכרכום — משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, ומשיבים: בה? ומשיבים: אין ללמוד משם, משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ובגדי כהונה, שני כתובים הבאים כאחד, שנאמר דוסא מאי איכא למימר [מה יש לומר]? דתניא [ששנויה ברייתא]. נאמר על בגדי הכהן הגדול שלוש ביום הכיפורים: "והניחם שם" (ויקרא טז, כג), מלמד שטעונין גניזה. רבי דוסא אומר: כשיריץ הן לכהן הדיוט (שהרי גם הם בגדי לבן), ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? כוונתו — שלא ישתמש בהן הכהן הגדול ביום הכפורים אחר. ואם כן, מדוע לא נלמד מתרומת הדיש לשאר דברים? ומשיבים: משום דהוי [שהריהם] תרומת הדיש ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד לענין זה, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. ומבארים: תרומת הדיש מאי [מה] היא? דתניא [ששנויה ברייתא]: "ושמו אצל המזבח" (שם ו, ג), מלמד שטעונין גניזה. ודאי אין מלמדין, משום דהוי תרי מיעוטי [שיש שני מיעוטים] בכתוב, בתרומת הדיש כתיב [נאמר]: "העגלה ערופה" (דברים כא, ו), ללמד: העגלה הערופה אין [כן]. מידי אחרינא [דבר אחר] לא.

אורח ההלכה

למיכל ריש שתא ורגיל אדם עצמו לאכול בראש השנה רוביא (=תלתן), כרתי, סילקא, תמרים וקרא. וכדברי אביי, וכשאלא הרוביא יאמר 'יהי רצון שרבו וכויותיני'. ולכרתה יאמר 'שיכרתו שונאינו'. ולסילקא — 'שיסתלקו אויבינו, ולתמרים — 'שיתמו שונאינו'. ולקרא — 'שיקרע גזר דינינו ויקראו לפניך וכויותיני'. והוסיק רמ"א: יש נוהגים לאכול תפוח מתוק בדבש (טור), ואומרים 'תתחדש עלינו שנה מתוקה' (אבודרהם). וכן נוהגים. ריש אוכלים רימונים ודגים, רבבה כזית כרימון. ונהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה (מדרבנן). לפי אריח תקפב, א. **חזו לפומיה דרבכון** — משלמנו הרב את התלמידים ישב הוא בראש התלמידים ישב לפניו מקפים כעודה, כדי שיהיו כולם רואים את הרב ושומעים דבריו. כדברי רב משרשיא לבניו (גריא). (רמב"ם ספר מדע הלכות תלמוד תורה פ"ד ה"ב. שיע' יו"ד רמו, ט).

המפטם את הקטרת וכו' העושה קטורת כמתכונתה, כדי להתלמד דרך עשייתה או כדי למוסרה לציבור — פטור. ואם עשה קטורת כמתכונתה כדי להריח בה — חיוב כרת. והמריח את הקטורת — מעל, ודינו כתיב שטור. ונהנה מן הקודשים, אבל אינו חיוב כרת. כברייתא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות כלי המקדש פ"ב ה"ז). **קול וכו'** קול ומראה, וריח של קטורת אחרי שעלתה תמרתה — אין נוהגים מהם לכתחילה, ואם נהגה לא מעל. כבר קפרא. אבל אם הריח את הקטורת בשעת עליית תמרתה — מעל. כגמרא. (רמב"ם שם הלכות מעלה פ"ה ה"טז).

תרומת הדיש דשן המזבח החיצון, בין לפני הרמותו ובין לאחריה — מועלים בו. (רמב"ם שם הלכות כלי המקדש פ"ב ה"ד).

בגדי כהונה בגדי בהן גדול שבלו וכן בגדי לבן שלבשם פעם אחת בעת עבודת יום הכיפורים — גוונים אותם. וכדברי התנא קמא. (רמב"ם שם פ"ח ה"ה).

פיטום הקטרת וכו' הקטרת נעשית מאחד עשר סמננים. ואלו הם ומשקלם: נטף ושתלת וחלבנה ולבונה — מכל אחד משקל שבעים מנה (מאה דינרים). מור וקציעה ושיבולת נרד וכרכום — מכל אחד ששה עשר מנה. קושט — שנים עשר מנה. קימון — תשעה מנים. קילופה — שלוש מנים. ומשקלם הכולל שלוש מאות ששים ושמונה מנים. וכדפי' פיטומה? מיאית תשעה קבים בורית כרשניה ושף בה את הציפורן. ואחר כך שורה את הציפורן בעשרים ואחת קבים של יין פריסין חזק. או יין לבן ישן חזק ביותר. אחר כך שוחק כל אחד מן הסמננים בפני עצמו עהק. מסיפין לה רביע הקב מלח סודמית, וכיפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא. (רמב"ם שם פ"ב ה"ג–ה. הלכות מעלה פ"ה ה"טז).

מסורת הש"ס

א. עיני נבכות קכב,א. גיטין טז,א.

ב. הרויות יא,ב (עד סוף הענין).

ג. ראה עירובין יג,ב.

ד. מנילה יד,א. הרויות יב,א. ירושלמי שקלים פ"יו ה"יא. שם סוטה פ"ח ה"ג. שם הרויות פ"ג ה"ב. תוספתא סנהדרין פ"ד יא. ויקיר פ"י ח. מדרש שמואל פ"ד ה. הלקיש נ"ך פא. שם קטח.

ה. פסחים כז,א (כל הענין בשינוי). תוספתא מכות פ"ד ב (בקיצור). ילקיש תורה שפו. שם פסח.

ו. פסחים כז,א. ירושלמי סוכה פ"ה ה"ג. ילקיש תורה שפח.

ז. (כל הענין) יומא טז,ב. סוכה מט,ב (הכלל). חולין ק"ז,א. מעילה יא,ב. וראה תמורה לד,א. מעילה ט,א.

ח. פסחים כז,א. מה,א. יומא ט,א. טיר לוב, גיטין ע"א. קדושין כד,א. לד,ב. לה,א. לז,ב. מב,ב. מג,א. נח,א. סנהדרין מה,ב. סז,ב. ע"ב, שבועות כ"ב. ע"ז ד"ב. וזחים כד,א. מ"א. נז,א. חולין ס"א,ב. קי"ג, ק"ז,א. בכורות מט,א. ערכין יד,ב. מעילה יא,א. כריתות ו,א.

ט. פסחים כז,א. יומא יב,ב. כד,א. ס,א. וזחים מ"א. חולין ק"ז,א. מעילה יא,ב. תיובת ויקרא טז, כב. ילקיש תורה תפג. שם תפד. שם תקעו. וראה ירושלמי יומא פ"ו ה"ג.

י. פסחים כז,א. ראה ספרי דברים כא, ד.

יב. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה (בשינויים קלים). ילקיש תורה שפח.

גרסות

כבואה לכבואה דבבואה בב"ח בכמקבילה: **כבואה לכבואה** וכן הביא בש"מ בשם מקצת ספרים.

יהא רגיל איניש למיכל יש בכתיי ובשי"מ: אקילי דמתא מחסיא **תניו** ובב"ח: **ותיבו אקילי דמתא מחסיא.**

אקילי דמתא מחסיא ברוב כתיייו ובשי"מ: **אקילי דמתא מחסיא תניו** ובב"ח: **ותיבו אקילי דמתא מחסיא.**

או למוסרה לציבור יש בכתיי: מדי למוסרה לציבור ובשי"מ: על מנת למוסרה לציבור.

ומי איכא מעילה בכתיייו ובשי"מ: **ומי איכא מעילה ברי** וכן הניחו בדפוסים החדשים.

ריח אחר שתעלה תמרתו בחלק כמתיי: **אמר רב פפא קול ומראה אין בהן משום מעילה [בלל] וריח אחר שתעלה תמרתו.**

אין לך דבר אחר בכתיייו ובשי"מ: **שאין לך דבר** ובדפוסים החדשים הניחו: **שהרי אין לך דבר אחר.**

ולמאן דאמר שני כתובין בכתיי"מ: **ואפילו למ"ד שני כתובין.**

הכא ודאי ברוב כתיי' חסרות מילים אלו.

משום דהוי תרי מיעוטי בכתיי"מ ועוד: **מאי טעמא משום דכתיבי תרי מיעוטי** ושם בכתיי' ובשי"מ: **משום דכתיבי**

משקל שבעים של שבעים ברוב כתיי"י: **משקל שבעים שבעים** ובב"ח: **משקל של שבעים שבעים.** משקל ששה עשר של ששה עשר ברוב כתיי"י: **משקל ששה עשר ששה עשר.**

לשון

כבואה

חוקרי הלשון סבורים כי "כבואה" היא צורה אחרת של המוקראית "יבבת שון" (ראה ויהי ב' יב). ומסבירים כי משמעותה הראשונית היא אם נוסף העין וגם ילד (שהרי "אישיון" מתפרש גם כמשמעות איש קטן). וכעין זה גם שימוש הלשון בערבית **يَؤُتِي** (יבוט), וכדומה לזה בשפת אחרות כגון בשפת הלטינית pupa pupilla ונראה כי מלשון כללית זו שובנה דמות המשתקפת בעין נוצר המונח הכללי יותר המתניח לכל השתקפות של דמות: נמים, בראי או בכל אופן אחר.

ילקיי, אפרני, גילדנא, כותחא ראה עמ' 38.

החיים

מתא מחסיא ופומבדיתא ראה עמ' 38.

העולים

קילופה – נָסֵס, וזהו ששמו קנמון. (ש' קבין) – סך הכל שלש מאות ששים ושמונה מנין. ייין קפריסין – שנה ממקום ששמו קפרס. ענין אחר צלליין: ייין קפריסין – שעושין מקפרס של אלין הוא ששמו קפרס, כגון: הלגף והקפרס. מפי רבי. בורית = *סאטין. כרשינא – הגא מאמותו מקום. לשנה אחרינא: עשז הנקרא *אירכ"ה שנטו"א, שטשין ממנו צרית שקורין ספוניי. מפי הרב הגדול. רובע – הקב. מעלה עשין – סס עשז. כיפת הירדן – עשז הגל על שפת הירדן. פסלה – דכמיז: "כי כל שאור וכל דבש" (ויקרא ו). חייב מיתה – כי עייל ציוס הכפורים דכמיז (ויקרא טו): "ואל יצא נבל עת אל הקודש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יצא אהרן" וגו'. וכי מעיל קטרט שלא כהלכתה – יצאה ריקנית היא, וחייב מיתה. רבן שמעון בן גמליאל – לפרזוי אמא. ששפיין = מושחין. שתהא נאה – ששמורה היא. שתהא עזה – שהא ריחה חזק. למקדש – שצעורה היו מפתמיין (מסייע ליה כו' – מדלא מפרש ליה (לגרא בשעת שריית) סמיני וימו זה מי רגלים, ממיע עז ליה, דקאמר כל מעשיה נקדש בעוה. המקדיש נכסיו – קיימא לן: סתם הקדשות נלמדו הציב. והיו בהן דברים הראויין לקרבן ציבור – דקיימא לן: המקדיש נכסיו ויש בהן דבר הראוי למונח – אינו יוצא מידי מונח לעולם. הראוי ליתד – מוכיזין אותו ליתד. הארין קרבן, והראוי ללייור – אי אפשר להקיעפו, דעני לקטנו מתרומת הקופות, הילכן נומיין אותה לאומנין בשכרן. ובעמרא מפרש: צלומי צת אצתינס שהיו נטלין קטרט, במסכת שקלים נפרק "התרומה מה היו עושין" [פרק ד הלכה ון. הא תנא להו – תמס נמסכת שקלים, והיו ראויין ליתד כמו לציור. בהמה וחיה – לאו דוקא. אלא לאו קטרט – דאינו ראו אלף ללייור. אלמא עושין קטרט מן החולין ובחוק, וקשרי לר' יוסי צר' מינאל! באותה הניתנת כו' – לעולם נקודש נעשים, ולא הספיקו ללוקסה הימנו עד שהקדישה. מותר קטרט – שכלל שנה היה נשאר מאותן שלשה מניס ימירין שכהן גדול מכניס, ולא היה מקטירי אלף מלא ספניו, ונשאר המומר, ואמו מותר לל היה ראו לשנה הנהא מניסין ואילן, דינסן ראש השנה דמרומת שקלים, דלמרה מורה פדש והנא קרבן מתרומה חדשה, נמסכת ראש השנה (ז,ט), ומה היו עושין זו. מפרשייה – מוקדש נדק הציב את שכר האומנין הממוקוס את נדק הציב. ומחללין – את מותר זה על (מוטר) מעות. לכל זמן שהיא נקדושה, אינו רשאיין לתמה לאומנין, דכל דבר שאלו למונח אינו יוצא מידי מונח לעולם. לא גרסינן: תני רב יהודה אלף הכי גרסינן: כבוליה מותרין תני חוזרין כו' והבא לא תני – והא דמתיין כבוליה מותרין היתמין לאומנין חוזרין ולוקחין כו', והנא לא מני הכי – מכלל דלאו נקטרט גמורה קמיייר, אלף בשעשית מולין. וקרי לה ראויין לקרינות צבור, ומיזנתא דר' יוסי צר' מינאל! אלא אמר רב יוסף מאי ראויין דקתיי אחד מסממני קטרט – ולא קטרט פטומה. שלש מאות ששים ושמונה מנין – דהכי סליק חושבנא דסממנין דלעיל. צרית ויין ומעלה עשן לאו סממניי ניניו.

תוספות

מלח סדומית רובע – מפרש רבי משה כהן: כלומר, דאם אין לו יין קפריסין – מביא במקומו חמר חיוורין ומלח סדומית לשרות בהן הצפורן. אבל לא שיערב מלח בקטורת, למאן דאמר דקטרות לא בנייא מלח. ואפילו למאן דאמר דבעי מלח – היינו דוקא בשעת קטרט, דומיא דכל העולין הטעונין מלח. ואמר ר' נתן נמי: אף כיפת הירדן – היינו לשרות בו את הצפורן. **אם** הוא דבש פסלה – בתורת כהנים: "דבש" אין לי [אלא] דברים שאין הדבש יפה לה, מנין לרבות הקטורת שהפטמים אומרים שהדבש יפה לה, כדאיתא בירושלמי [יומא פ"ד ה"ח]:

מסייע לרבי יוסי ברבי חנינא – כלומר, מדאמר שנעשית בעורה. ומיהו, אפילו אם היו עושין חוץ לעורה – לא היו שורין במי רגלים. ואם גרע משופר דאין בו קדושה, אלא תשמישי מצוה, דקיימא לן דנורקין [מגילה כו,ב]. ונתניא שילהי ראש השנה [ג,א]: ייין או מים מותר לתת בו כדי לצחצחו, ומי רגלים אסור מפני הכבוד. וכל שכן קטרט שנקטר לפני ולפנים ביום הכפורים. אלא רבותא נקט, דאפילו להכניסו לפניס אסור מפני הכבוד, כל שכן לשרותו בהן.

אי בהמה חיה ועוף הא תני לה – דבהמה תני בהדיא ומסיים בפרק "התרומה": עם שאר נכסים, והיינו חיה ועוף. **מפרישין** ממנה כו' – פירוש: מפרישין מן המתר, שהיו משערין ומכוונים כמה יוותר – אותו מותר מחללין על מעות אומניי הבנין. ומפרש במעילה [ד,ב], טעמא מאי. והתם [ראה תמורה לא,ב] נפקא ליה מקרא, דכתיב "ועשו לי מקדש", "ועשו ליי" – משלי.

קייובים

יין קפריסין יש מפרשים: יין שהיו עושים במקום הקרי כן. ויש מפרשים: שעושים אותו מהקפרסין (פירות של צלף רש"י ועוד).
מלח סדומית כלומר, מאזור סודם. יש אומרים שהוא משום "על כל קרבנך תקריב מלח" (ויקרא ב, יג). ויש אומרים שהוא ממוסוף ל"חמר חיוורין" כדי לתקן את הציפורן כאשר אין לו יין קפריסין (תוס' בשם ר' משה הכהן).
מעלה עשן הוא עשב שהיה ידוע לאנשים בהרים (משפחת אבטינס, ראה יומא לז,א), שהיה גורם לעשן הקטרות ולהימתר בצורה אנכית. והוא כדי לקיים מה שנאמר בעבודת יום הכיפורים: "כי בענן אראה על הכפורת" (ויקרא טו, ב), ולמדו משם לכל השנה כולה (יש אומרים גם לענין חיוב המיתה אם לא עשה כן. ראה יומא ג,א ומל"מ הל' כלי המקדש פ"ב ה"ג).

כיפת הירדן הוא עשב הגדל על יד הירדן (רש"י). ובפירושו לביק פ"ב, פירש כי מדובר בורד, שריוה טוב. וכן בסידור רש"י סימן תלג). ויש פירשו: רעי (צואה) של דג (בש"מ). הרמב"ם פירש כי הוא ענבר. והסבירו בתוס' כי מה שנאמר "אף" וכוונתו שגם בה היו משתמשים בה כדי לשוף את הציפורן.

חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה. והוא הדין אם חיסר ממידת כל אחד מן הסממנים (סידור רש"י סימן תלג). ולדעת ר"י קארו (ב"י אריח סימן תקפ"ג), אין חייבים מיתה אלא על אחד עשר הסממנים העיקריים, אבל בירושלמי (יומא פ"ד ה"ה) נאמר כי אם לא נתן לתוכה מלח, וכן אם לא נתן לתוכה מעלה עשן חייב מיתה (וראה אריכות גדולה במל"מ הל' כלי המקדש פ"ב ה"ג). ובעל ספר החינוך (מצוה ק) כתב כי חייב מיתה על עצם הציפורן גופו. זה, ואילו הרמב"ם כתב שחייב מיתה משום הקטרט קטורת זרה (שמות ל, ט). אמנם לא מצאנו בתורה חיוב מיתה על כך (וראה ר"י קורקוס ורדב"י). ולדעת רש"י ועוד, חיוב המיתה הוא דווקא ביום הכיפורים ובכניסה לקדוש הקדשים, משום מה שנאמר: "ואל יבוא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת... ולא ימות" (ויקרא טו, ב), שכיון שהכניס קטורת שלא כהלכתה הרי זו ביאה לחיוב. ע"ש שאמרו כי למדו משם לכל השנה (סידור רש"י ועוד עפ"י יומא ג,א).

הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף לדעת רש"י. ר' שמעון (או לגרסות אחרות: רבן שמעון בן גמליאל) לכל לפשר את דברי התנא הראשון. אבל מדברי הרמב"ם עולה, כי ר' שמעון בא לחלוק על דעת התנא הראשון הסביר שלא השרף ניתן בקטורת, אלא עץ הקטף עצמו (רמב"ן שמות ל, לו. ראה ר"י קורקוס על הרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ב ה"ד).

בורית כרשינה ששפיין בה את הציפורן כרשינה היא שם של מקום, או של צמח הקריי כן (רש"י). "ושפיין" עניינו לפי רש"י: מושיחים בה את הציפורן. לפי רבינו גרשום: שמכבסים, ולפי סידור רש"י: משפשפים. וענינו, שהציפורן שחורה, והבורית מלבינה אותה. כדי שלא תשחיר את שאר הסממנים (סידור רש"י).
אלא שאין מוכניסין מי רגלים למקדש והוא מפני הכבוד. אבל לא מפני הריח הרע, שהרי חלבה ריחה רע והיא מנויה בתורה (סידור רש"י. אבל ראה ירושלמי יומא פ"ד ה"ז). יש אומרים שאין מדובר במי רגלים ממש,

שלשים ושש

פרק ראשון

עשר מנה. הקושט – שנים עשר מנה, קילופה – שלשה, וקנמון תשעה. בורית כרשינה – תשעה קבין, ייין קפריסין – סאין תלתא קבין תלתא [שלושה סאים ועוד שלושה קבים. חצי סאה]. אם אין לו יין קפריסין מביא חמר חיוריין עתיק [יין לבן ישן]. מלח סדומית מביאים רובע הקב. מעלה עשן, שהוא עשב שגורם שייתמר עשן הקטורת

יפה – כל שהוא. ר' נתן אומר: אף כיפת הירדן כל שהוא. ואם נתן בה דבש בקטורת – פסלה, שנאמר: "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (ויקרא ב, יא). ואם חיסר אחת מכל סממניה, והקטירה – חייב מיתה. ר' שמעון אומר: הצרי שהוזכר לעיל אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, ולא עץ הקטף עצמו. ועוד, בורית כרשינה שהוזכרה, אינה חלק מהסממנים, אלא ששפיין (משפשפים) בה את הציפורן כדי שתהא נאה. וכן ייין קפריסין שהוזכר הוא זה ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה. והלא מי רגלים יפיין לה לצורך זה, אלא שאין מוכניסין מי רגלים למקדש מפני הכבוד. ומעירים: מסייע ליה [ל?] הדבר לר' יוסי בר' חנינא, שאמר ביחס לקטורת: "קדש לו– לז', לומר: כל מעשיה לא יהו אלא מיתייבי [מקשים] על כך] כמה ששנינו במסכת שקלים: המקדיש נכסיו והיו בה דברים הראויין לקרבנות הציבור – ינתנו לאומנין העובדים עבור המקדש בשכרן. ויש לשאול: הני [אותם] דברים הראויין לקרבנות הציבור, שאדם מקדיש משלו, מאי נינהו [מה הם]? אי [אם] בהמה וחיה – הרי תנא ליה [שנה אותם. את דינם] במשנה אחרת! אי [אם] יינות שמנים וסלתות – גם כן תנא ליה [שנה אותן]! אלא לאו [האם לא] מדובר על קטרט שאדם מקדיש משלו? ואם כן, קטרות נעשית גם מחרץ למקדש! אמר ר' אושעיא: מדובר באותה קטרות הניתנת לאומנים בשכרן, שנעשתה כדינה בקודש, ואומנים אלו קיבלוהו וחוררוהקדישוהמנכסיהם.דתניא[ושנויה משנה] הואיל ובכל שנה צריך להביא קטורת מהתרומה החדשה של מחצית השקל, מותר הקטרות, מה שנתר בסוף השנה, מה היו עושין בה? היו מפרישין ממנה בשיעור שכר האומנין, ומחלליין אותה על מעות האומנין, ולאחר שנתחללה קדושתה על המעות נתנין אותן (את הקטורת) לאומנין בשכרן, וחוזרים ולוקחין (וקונים) אותה מן האומנים מתרומה חדשה. מתקיף לה [מקשה על כך] רב יוסף: כיצד ייתכן להעמיד משנה זו באומן שהקדיש את מותר הקטורת שקיבל בשכרו? הא כבולוהו מותרות תני [הרי בכל המותרות הוא שונה] שלאחר שנותנים אותם לאומנים בשכרם חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה, ובכלל זה מותר הקטורת, כפי ששנינו זה עתה, והבא [וכאן] במקדיש נכסיו לא תני [אינו שונה] כן, ומכאן שאין מדובר בקטורת! אלא אמר רב יוסף: מדובר פה באורז מסממני הקטרות, שאדם הקדיש כחלק מנכסיו, ולא בקטורת שכבר נקחה, שהיא אינה נעשית אלא בקודש, וכדברי ר' יוסי בר' חנינא.

ג **תנו רבנן:** ”קטרַת הִיתָה נְעֻשִׁית שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה מֵנָה, שְׁלֹשׁ מֵנָה, שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וַחֲמִשָּׁה כִּנְגַד יְמוֹת הַחֲמָה, שְׁלֹשָׁה מֵנִין וְתִירִין שְׁמֵהֶן מִכְּנִיס כֹּהֵן גְּדוֹל מְלֹא חֲפָנָיו בְּיוֹם הַפִּיפוּרִים, וְהִשָּׂאָר נִתְּנָת לְאוֹמְנֵין בְּשֶׁכְּרָן. כִּדְתַנָּיָא: מוֹתֵר הִקְטַרְתָּ מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנָּה שְׂכַר הָאוֹמְנֵין, וּמְחַלְלִין אוֹתָהּ עַל מְעוֹת הָאוֹמְנֵין, וְחוֹזְרִין לְוַלְקַחֶיהָ אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְהִכָּא לֹא תִּנְיִי! אֲלָא אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּאַחַד מִסְמַמְנֵי הַקְטָרֶת.”

ג **תנו רבנן** [שנו חכמים]: קטרט היתה נעשית משלש מאות ששים ושמונה מנה, כפי ששנינו לעיל: שלש מאות ששים וחמשה כנגד ימות שנת החמה, ועוד שלשה מנין יתירין על אלה, שמהן מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים, לצורך הקטרה בקודש הקדשים, והשאר ניתנת לאומנין בשכרן. כדתניא [כמו ששנויה משנה]: מותר הקטרט מה היו עושין בה? מפרישין ממנה שכר האומנין, ומחללין אותה על מעות האומנין, ונותנין אותן את הקטרט לאומנין בשכרן, וחוזרין ולוקחין (קונים) אותה את הקטרט הזו מן האומנים מתרומת הלשכה של השנה הבאה.

ג **תנו רבנן** [שנו חכמים]: קטרט היתה נעשית משלש מאות ששים ושמונה מנה, כפי ששנינו לעיל: שלש מאות ששים וחמשה כנגד ימות שנת החמה, ועוד שלשה מנין יתירין על אלה, שמהן מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים, לצורך הקטרה בקודש

היו עושין בה? והשאר ניתנת לאומנין בשכרן. כדתניא [כמו ששנויה משנה]: מותר הקטרט מה היו עושין בה? מפרישין ממנה שכר האומנין, ומחללין אותה על מעות האומנין, ונותנין אותן את הקטרט לאומנין בשכרן, וחוזרין ולוקחין (קונים) אותה את הקטרט הזו מן האומנים מתרומת הלשכה של השנה הבאה.

ה"ח]: אילו היה נתן בה דבש מעט לא היה כל העולם יכול לעמוד בריחה – תלמוד לומר: "כל דבש".

בריות

מסורת הש"ס

יג. יומא ג,א. ירושלמי שם.
יד. שבת כו,א (ר' שמעון בן אלעזר). ירושלמי שם (רבן שמעון בן גמליאל).
טו. זבחים צה,א. ירושלמי שם (בשנינו).
טז. (בשנינו) ירושלמי יומא פ"ה הי"א. שם שקלים פ"ד הי"ג. ילקישי תורה שפח.
יז. משנה שקלים פ"ד מ"ו. תוספתא שקלים פ"ב ח–ט. ילקישי תורה שם.
יח. משנה שקלים פ"ד מ"ז. וראה ב"ב קנא,א. תמורה כ,א. לא,ב.
יט. משנה שקלים פ"ד מ"ח. ב"ב קנא,א. עיין תוי"כ ויקרא ה, יח. ילקישי תורה תמה. שם תעט.
כ. ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד.
כא. משנה שקלים פ"ד מ"ה. שבעות י"ב. מעילה ד"ב. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה. ילקישי תורה שפח.
כב. מדרש שאדה שמות ל, ל. ילקישי תורה שפח. וראה תוספתא פרה פ"א ו.

גרסות

רבי שמעון אומר בכתה"י: **רבן שמעון בן גמליאל אומר** ובדפוס וגייה: **רבן שמעון אומר** וראה מסורת הש"ס.

שָׁרָף יש הגורסים: **שָׁרָף שרף מעצי הקטף** בדפוסיס החדשים הגיהו: **שרף הנוטף מעצי הקטף** כבמקצת מקורות, ובירושלמי יומא פ"ד ה"ח: **שרף של עצי הקטף**.

כדי שתהא נאה... **כדי שתהא עזה** בירושלמי: **מפני שהיא נאה...** **מפני שהיא עזה**.

מי רגלים למקדש יש בכת"י: **מי רגלים במקדש מפני הכבוד** ובש"י: **מי רגלים בעזרה מפני הכבוד**.

לקרבנות הציבור בכתה"י ובש"י: **לקרבנות צבור**.

בהמה וחיה יש בכת"י: **בהמה ועוף ויש בהמה ויש בהמה חיה ועוף** וכן ברבינו גרשום.

מפרישין ממנה שכר יש בכת"י: **מפרישין שכר וכן בהמשך,** וכן הגיהו בדפוסיס החדשים עפ"י רש"י, וראה תוס' שבעות י"ב. **ונותנין אותן לאומנין ברוב כתיב"י:** **ונותנין אותה לאומנין** כמשנה שקלים פ"ד מ"ה.

תני חוזרין ולוקחין יש בכת"י: **תני רב יהודה חוזרין ולוקחין** וראה רש"י ורבינו גרשום.

מסממני הקטרט בכת"י: **מסמיני הקטרט וכן כי אתא רבין אי"ר יוחנן באחד מסימני הקטרט**.

והשאר ניתנת בכת"י: **והשאר ניתנת** ובש"י: **והשאר מותרות הלשכה** בכת"י: **מתרומה חדשה**.

סממני הקטורת

ראה נספח בסוף הכרך

שלשים ושש

תנו רבנן [שנו חכמים]: מותר הקטרת מאותם שלושה מנים שבכל שנה, הצטבר במשך השנים, כך שאחת לששים או לשבעים שנה, היו מפטמין אותה את הקטורת לשנה החדשה לחצאין, כלומר, לא היו צריכים אלא מחצית הכמות. לפיכך יחיד שפיטס קטורת לחצאין כדי להריח בה – חייב משום "הקטורת אשר תעשה, במתכונתה לא תעשו לכם" (שמות ל, לו), דברי רבן שמעון בן גמליאל שאמר משום הסגן, סגן הכהנים. והוסף: אבל על פיטום שליש הכמות או רביע הכמות לא שמעתי. וחכמים אומרים: בכל יום מתקן קטורת לאותו יום במתכונתה, לפי היחס הראוי בין הסממנים השונים, והיה מכניס ומקטיר על מזבח הזהב. ומעירים: מסייע ליה [לן] הדבר לרבא, שאמר רבא: שמן המשחה שפטמו לחצאין, על מנת לסוך בו – פטור, אבל הקטורת שפיטמה כדי להריח בה, אפילו לחצאין – חייב, דכתיב [שנאמר]: "הקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם" (שם) – כל שתעשה, והא [והרין] אפשר העברה [שעושה אותה] פרס בשחרית ופרס בין הערבים. תנו רבנן [שנו חכמים]: היו מחזירין אותה את הקטורת למכתשת פעמים בשנה, בימות החמה מכניסים אותה פזורה – כדי שלא תתעפש, בימות הגשמים צבורה – כדי שלא תפוג ריחה. וכשהוא שוחק את הקטורת, היה השוחק אומר: "הדק היטב, היטב הדק", דברי אבא יוסי בן יוחנן. והקטורת בשיעור שלש מגין יתירין על מגין ימות החמה שמהן כהן גדול מכניס מלא חפניו ביום הכפורים, נותן אותה למכתשת בערב יום הכפורים, ושוחקן יפה יפה שוב, כדי שתהא דקה מן הדקה, כדתניא [כמו ששנויה ברייתא]: מה שנאמר ביום הכפורים "קטורת סמים דקה" (ויקרא טז, יב), מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר "ושחלת ממנו הדק" (שמות ל, לו), מה תלמוד לומר "דקה" – כדי שתהא דקה מן הדקה. ביחס למה שאמר מר [החכם] בבבלי: "אמר ר' יוחנן, שוחק, אומר "היטב הדק, הדק היטב, מעירים: מסייע ליה [לן] הדבר לר' יוחנן, שאמר ר' יוחנן: כשם שהדיבור רע לין, שכשמדרים בומן עשיית היין – מזיק הדבר לין, כן הדיבור יפה לבשמים.

אמר ר' יוחנן: אחד עשר סממנין שושנו

בבבלי: נאמרו לו למשה בסני, שלא כולם כתובים בתורה. אמר רב הונא: מאי קראה [מהו המקרא] המלמד על אחד עשר הסממנים? שנאמר "קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה" (שמות ל, לד). "קח לך סמים" – הרי תרי [שנים]. ועוד "נטף ושחלת וחלבנה" – הא [הרין] המשח, ו"סמים" אחריו [אחרונים] שכתובים שם – עוד המשח, הא [הרין] עשרה, "ולבונה זכה" – חד [אחד], הא חד סרי [הרי אחד עשר]. ומקשים: ואימא [ואמרו] ודרוש את הכתוב כך: "סמים" – כלל, "נטף ושחלת וחלבנה" – פרט, "סמים" – חזר וכלל, ולפי המידות שהתורה נדרשת בהן, כלל ופרט וכלל – אי (אין) אתה דן אלא כעין הפרט, ונאמר כך: מה הפרט המפורש, נטף ושחלת וחלבנה, דבר שקיטר ועולה, שעשנו מיחמר למעלה, וריחו נודף – אף כל דבר שקיטר ועולה וריחו נודף! וכי תימא [ואם תאמר], אם כך אם רק לצורך כלל ופרט, לכתוב קרא חד פרטא [שיכתוב המקרא רק פרט אחד]! לאי, מיערך צריכי [לא כך, צריכים הם כולם]. דאי כתב נטף, הוה אמינא: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, משום הכי כתב "ושחלת"; ואי כתב "ושחלת", הוה אמינא: גידולי קרקע – אין, אָבֶל מִין אֵילָן – אימא לא, משום הכי כתב נטף; וְחִלְבָנָה לְגוֹפִיּה אֶתָּא, מִפְּנֵי שְׂרִיחָה רַע! – אם פֶּן מִ"קח לך" נִפְקָא לִיה. – ואֵימָא: "סמים" בְּתֵרָא תְרִין נִינהוּ פִ"סמים" קְדָמָא! – אם פֶּן, נִכְתוּב: "סמים" "סמים" בְּהֵיאָה הַדְדִי, וְסוּף נִכְתוּב: "נטף ושחלת וחלבנה". דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תַּנִּי: "סמים" – כָּלָל, "נטף ושחלת וחלבנה" – פְּרָט, "סמים" – חִזוֹר וְכִלְל, כָּלָל וּפְרָט וְכִלְל – אֵי אֶתָּה דֵּן אֱלָא כְּעֵין הַפְּרָט: מַה הַפְּרָט דְּבָר שְׁקִיטַר וְעוֹלָה וְרִיחוֹ נוֹדֵף – אֶף כָּל דְּבָר שְׁקִיטַר וְעוֹלָה וְרִיחוֹ נוֹדֵף! וְכִי תִימָא, אִם פֶּן לִכְתוּב קָרָא חַד פְּרָטָא – לְאִי, מִיעֲרָף צְרִיכִי, דְּאֵי כְּתַב נְטָף, הוּוּה אֶמִינָא: מִין אֵילָן אִין, אָבֶל גִּידוּלֵי קֶרְקַע לָא, מְשׁוּם הֵכִי כְּתַב "ושחלת"; ואֵי כְּתַב "ושחלת", הוּוּה אֶמִינָא: גִּידוּלֵי קֶרְקַע – אִין, אָבֶל מִין אֵילָן – אימא לא, מְשׁוּם הֵכִי כְּתַב נְטָף; וְחִלְבָנָה לְגוֹפִיּה אֶתָּא, מִפְּנֵי שְׂרִיחָה רַע! – אם פֶּן מִ"קח לך" נִפְקָא לִיה. – ואֵימָא: "סמים" בְּתֵרָא תְרִין נִינהוּ פִ"סמים" קְדָמָא! – אם פֶּן, נִכְתוּב: "סמים" "סמים" בְּהֵיאָה הַדְדִי, וְסוּף נִכְתוּב: "נטף ושחלת וחלבנה". דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תַּנִּי: "סמים" – כָּלָל, "נטף ושחלת וחלבנה" – פְּרָט, "סמים" – חִזוֹר וְכִלְל, כָּלָל וּפְרָט וְכִלְל – אֵי אֶתָּה דֵּן אֱלָא כְּעֵין הַפְּרָט: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ, דְּבָר שְׁקִיטַר וְעוֹלָה וְרִיחוֹ נוֹדֵף – אֶף כָּל דְּבָר שְׁקִיטַר וְעוֹלָה וְרִיחוֹ נוֹדֵף. אוּ אִינּוּ אֱלָא כָּלָל כָּלָל ראשון, וּפְרָט בְּפְרָט ראשון? אַמְרַת: לָאו, הָא אִין לָךְ עֲלִיד דְלוֹן בְּלִשׁוֹן אַתְרוֹן אֱלָא בְּלִשׁוֹן ראשון.

אחת לששים או לשבעים שנה גרסינן. היו מפטמין אותה לחצאין – שלף היה לריך לפטס אלף חלי שיעור. משום דמותר דששים או שבעים שנה סלקי לחלי שיעור השקרת, פעמים לששים פעמים לשבעים או סמוך להם, לפי שאין כל החפניים שוות. לשליש ולרביעי לא שמעתי – שהיו משהין המותר שמונים שנים או תשעים או מאה, שלף הוצרכו לפטס אלף שלים או רביע. ויחד נמי שפיטס שלף או רביע – פטור. במתכונתה – לישנא דקרא, אם היה רוץא לפטס הקטרת דבר יוס צימוו – עושה. הילכך, יחיד שלף פיטס אלף מנה חייב "חלאין" דרבא לאו דוקא, אלא כל דלאוי להקטיר. בזורה – מפטרה. היטב הדק הדק היטב – הממונה אומר כן לשוחק. דיבור רע ליין – נמסכת מנחות כפרק "כל הקרננות" (פ"א, ז): וק (הגיד) [הגיר] של שמרים הגוזר הקיש. הגוזר מקיש בקנה למוציא היין ורומו לו. ונלא דבור, שרע הוא לנכסי, ולא היה מדבר נפיו שהדבור רע ליין. אחד עשר סמנים – ועליל חשבו אחד עשר: ררי, כפורן, חלבנה, ולבנה, מר, קליעה, שזלת נרד, כרכום – הרי שמונה קושט, קנמון, קילופה – הרי אחד עשר סמנים נאמרו לו למשה. ולא יקצו אלא ארבעה וכל אחד עשר דבעי ימיא, ונלא היה קוטר ועולה, כדדרשינן לקמן כלל ופרט כדברי רבי ישמעאל. ואימא סמים כלל – כלומר, ממאל דקרא לחושבנא אחא? דילמא למידעס כלל ופרט [וכלל] לחוד הוא דאחא, ולא למנין אחד עשר.

תוספות

אחת לשבעים ושתים מפטמין לחצאין – דבכל שנה מפטמין שלשה מנין יתירין, הרי לשבעים ושתים שנים מאתים ושש עשרה מנין, ומחצית שלש מאות ששים ושמונה מנין, מאה שמונים וארבעה. נשארו שלשים ושנים מנין יתירים. ובכל שנה שלש מאות ששים וחמשה ורביעי יום – הרי שבעים ושתים רביעית יום, שהן שמונה עשר יום. חסיר אותם משלשים ושנים מנין, כי בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בערב – ונשאר ארבעה עשר מנין, חלקם לשבעים ושתים שנים למלא חפניו של כהן גדול – יגיע מלא חפניו לכל שנה קרוב לחומש מנה. אבל לשבעים שנה לא היו יכולין לפטמו לחצאין, שאם כן היו חסרים שלש מאות מנה ולא היו יתירים אלא שמונה מנים, ולא היה מספיק למלוא חפניו.

המפטס פרס שחריט – אמר רבי: דהאי שיעורא פרס שחריט ופרס ערבית הלכה למשה מסיני הוא, אם לא הקטירו אלא כזית שחריט וכזית ערבית – יצא, כדמשמע פרק "והשוחט" (זבחים קט, ב).

הדק היטב היטב חדק – הכי נמניר ליה שהבל קול מועיל יותר מבשתיקה. **מוקח** דך נפקא – אף על גב דהוי כלל (שאינו אלא פירוש) שאינו מפורש במה מדבר, ואמרין בפרק קמא דזבחים (ז, ב) דאין דנין אותו בכלל ופרט. ומיהו,

כריתות

פרק ראשון

ו ע"ב

מסורת הש"ס

- ירושלמי יומא פ"ד ה"ה. ילקיש תורה שפח.
- כריתות ה"א, (בשינוי, עיי'ש).
- מדרש אגדה שמות פ"ל, לו. ילקיש תורה שפט (כח"ט).
- ירושלמי יומא פ"ד ה"ה. מדרש אגדה שמות ל, לו. ילקיש שם.
- ירושלמי שם. תוי"כ ויקרא טו, יב. ילקיש תורה שפט. שם תקע.
- שם. יומא מה"א.
- מנחות פ"א. מדרש אגדה שם.
- (בשינוי) שחיי"ר פ"א ג. שם פ"ד ד. (כל הענין) ילקיש תורה שפט (ר' יונתן).

גדרות

מותר הקטרת בכתי"י חסרות מילים אלו.

לששים או **לשבעים** יש בכתי"י: **לששים** ו**שבעים** ויש בכתי"י: **שטים** ו**שבעים** ובכתי"י ומקורות: **לשבעים** ו**שטים** וראא עיונים: **משום הסגן** בכתי"י ומבש"י: **משום בן הסגן**.

בכל יום מתקן במתכונתה בכתי"י: **בכל יום מפטס במתכונתה**.

דאמר רבא שמן המשחה שפטמו לחצאין חייב בכתי"י ובש"י: **שמן המשחה שפטמו לחצאין פטור** דכתיב **ובמתכונתו לא תעשו כמותו כמותו לא תעשו אבל חציו תעשו קטורת שפטמו לחצאין חייב** וראה לעיל ה"א. **והקטרת אשר תעשה כל שתעשה** בכתי"י: **והקטרת אשר תעשה כל עשה** דבקטרת.

והא אפשר דעבדה פרס בשחרית בכתי"י ומעד: **ואפשר דמפטס פרס בשחרית** ויש בכתי"י: **ואפשר שתיעשה פרס בשחרית**.

פעמים בשנה בכתי"י: **שלשה פעמים בשנה**. **פזורה** בילקיש: **מנערה**.

אומר הדק היטב היטב הדק בכתי"י ומעד ובש"י: **היטב ה[נ]דק ה[נ]דק היטב ויש בכתי"י: הידק היטב הידק היטב ויש: היטב הידק היטב הידק ויש: הידק היטב** וראה רש"י ואורח החלכה.

נותן אותה בכתי"י: **נותנין אותה**.

בערב יום הכפורים יש בכתי"י וכן בש"י: **מערב יום הכיפורים** ויש: **ערב יום הכיפורים**.

הא עשרה בכתי"י ומעד וכן בש"י: **וממשה קנד**מאי הא עשרה.

שקוטרו... שקיטר בכתי"י ומעד: **שקוטר... שקוטר** וכן הלחן.

החיים

כשהוא שוחק **אומר היטב הדק**

הסברים רבים ניתנו לדבר זה. יש הסבירו כי גלי הקול מועילים לתרופה, או לחוספת ריח טוב. ויש הסבירו שיש כאן קריאה קצבית המסייעת לכתישה אחידה של הסממנים, או שכיון שכמות הסממנים היתה גדולה והיו שנים אוחזים בעל היה צורך בקריאה קצובה, כדי לתאם את פעולת הכתישה.

לפי חלק מן הסברים משמע כי יש לנקד "שהדיבור יפה לבשמים" – לְפָטְמִים.

